

hetne felállítani, így pl azt, hogy általános tömeg hiányában a külön-tömeget kell megterhelni azzal a tömegtartozással és tömegköltséggel is, amely szorosan véve azzal nem kapcsolatos. Legcélszerűbb lenne az egész csődtömeget egységes egésznek tekinteni s az összes tömeg-tartozást és költséget az egyes tömegek között arányosan megosztani.

Igen gyakori kérdés az is, hogy a háztulajdonos törvényes zálogjoga mire terjed ki? nevezetesen megelőzi-e a tömeghitelezőket s visszatartási joga alapján megakadályozhatja-e a nála zálogban levő ingóságok elvitelét mindaddig, amíg követelése nincs kielégítve. E kérdésre a következő fejezetben visszatérek.

A tömegköltségeknél intézkedni kellene a hagyatéki költségekről és pedig akként, hogy egyrészt a Cs. T. 49. §-ának 4. pontja alá lenne vonandó a 60. §. 2. pontja, másrészt a hagyaték leltározási és tárgyalási költségét is tömegköltségnek kellene minősíteni. E kérdésekre a hagyatéki csődökkel kapcsolatban szintén vissza fogok térni.

Az 1410/1926. és 3890/1932. M. E. rendeletek értelmében a vagyonfelügyelőnek, a jogi megbízottnak és az O. H. E.-nek kényszeregyességi díjai a csődben tömegtartozást képeznek. E tételek igen nagy terhet jelentenek a csődben, mert a díj alapját a tiszta vagyon képezte, már pedig a vagyon értéke ott rendszerint — a szükséges fedezet kimutathatása végett — igen magasra van becsülve, másrészt figyelemmel arra, hogy mire a kényszeregyesség befejezése után csődnytásra kerül a sor, a vagyon értékesebb része felemésződik — a díjak a csődben szereplő vagyonhoz viszonyítva aránytalanok.

Módot kell tehát találni arra, hogy e tehertételek alól a csődtömeg mentesíttessék, vagy legalább is mérsékeltsék, mint tömeg-tartozás,

a kérdést a méltányosság figyelembevételével akként lehetne megoldani, hogy a szóbanforgó költségeknek csak egy része lenne tömegtartozás, míg a többi I. osztályú igény,

kimondható volna, hogy e tömegtartozásokra a csődtömeg tényleges bevételének csak bizonyos %-a (pl. 5—10%) fordítható.

Dr. Hatvany László.

Közhasználatu gépjárművek és a kötelező szavatossági biztosítás.

A közhasználatu gépjármű-vállalatokra, a gépjárművel üzött gépkocsi vállalatokra, — melyeknek fogalmi meghatározását a törvény 1. és 4. §-ai tartalmazzák, — az 1930. évi XVI. t.-c. 39. §-a biztosíték-adási kötelezettséget ír elő. Ez a kötelezettség abban áll, hogy a gépjármű tulajdonosa, forgalomban

tartott gépjárműve által okozott balesetekből kifolyólag reá háruló kártérítési kötelezettség fedezetéül, tartozik készpénzt, óvadékképes értékpapírt letenni, vagy valamelyik belföldön működő biztosítótársaságnál szavatossági biztosítást kötni. A biztosíték összegét az 57.000/1931. K. M. sz. rendelet 36., 38. §-ai határozzák meg azzal, hogy a biztosíték személysérülés, vagy halál, illetve tárgyrongálásból eredő kár megtérítésre szolgál.

A törvény, rendelet intézkedései által érintett gépkocsi forgalmi engedélye a biztosíték letételének, a szavatossági biztosítási szerződés megkötésének, igazolása előtt ki nem adható, a már engedéllyel rendelkezők pedig tartoztak kötelezettségüknek 1932. október hó 15. napjáig eleget tenni. Ma tehát minden közhasználatu gépjárműnek biztosítéka kell, hogy legyen.

A biztosítéknak állandó rendbenlétét a kereskedelmi miniszter ellenőrző közegei és a rendőrhatalóság vannak hivatva nyilvántartani. Szavatossági biztosítási szerződés esetén a kötelezettség teljesítésének igazolásául szolgál maga a biztosítási kötvény és a folyó biztosítási időszakra járó díjnyugta. A biztosítótársaság azonnal értesíteni köteles a gépjárművet nyilvántartó rendőrhatalóságot, ha a biztosítási szerződés bármely okból megszűnik, sőt akkor is, ha a biztosítás összege a rendeletben előírt minimum alá csökkent. Ilyen értesítés beérkezése után az illetékes rendőrhatalóság a gépjármű forgalmi engedélyét azonnal megvonni köteles.

Letett készpénz-biztosíték a letevőnek akkor utalható viszsza, ha „a biztosítékot legalább is keresetlevéllel érvényesített kártérítési követelés, vagy végrehajtási foglалás nem terheli“, és az üzem továbbfolytatása esetén a kötelezett megfelelő szavatossági biztosítási szerződés megkötését igazolja.

A gépkocsi leállítása, tulajdonátruházása esetén a biztosíték természetesen visszaadható a letevőnek. Ez azonban ahhoz a feltételhez van kötve, hogy az illetékes hatóság, a rendeletben szabályozott módon, előzőleg 60 napi bejelentési határidő tüzésével, netalán ismeretlen károsultakat kárjuk bejelentésére felhívta. Ha jelentkezők vannak, döntés a letét visszaadása kérdésében csak ezek meghallgatása és hozzájárulása után hozható. Ugyanez az eljárás megy akkor is, ha a letevő a károsulttal megegyezik s együttesen kéri a kártérítés összegének a biztosíték terhére való kiutalását.

A törvény, rendelet, ismertetett intézkedéseiből nyilvánvaló, hogy a törvényhozónak, rendeletalkotónak, az volt a célja, — több külföldi ország példáját követve, — hogy közjogi természetű, intézkedésekkel, kötelező formában, az esetleg teljesen vagyontalan gépjármű üzemeltetőjével szemben, a balesetet vagy kárt szenvedett harmadik személyek javára, kárjuk megtérítésére, biztosítási alapot teremtsen. Ennek a célnak az elérése érdekében

a legnagyobb körültekintéssel biztosított, hogy a biztosíték a károsult javát szolgálja. A biztosíték megszűnéséhez, vagy csökkenéséhez a gépjármű forgalmi engedélyének a bevonása van mint szankció fűzve, ami pedig egyértelmű az üzem megszüntetésével.

A szavatossági biztosítási szerződés biztosítékként való felhasználása ugyanazt a célt szolgálja, mint a készpénz biztosíték. Ez csak bizonyos könnyítést jelent a biztosíték adására kötelezett szempontjából és pedig főként azokra nézve, akik nem rendelkeznek megfelelő anyagokkal ahhoz, hogy a biztosítéket készpénzben letehessék. Minthogy pedig az elérni kívánt cél szempontjából a készpénz letétel és a szavatossági biztosítási szerződés között különbség nincs, ezért az utóbbinál is annak az elvnek kell érvényesülni, hogy a károsult előállott kára esetén éppen úgy teljes kártérítést kapjon, mintha a biztosíték készpénzben lenne letéve.

Készpénzbiztosíték esetében, ha kár következik be, a károsult követelését vagy egyezségileg, vagy bírói ítélet alapján, a biztosítékból megkapja. Ugyanez a helyzet a szavatossági biztosítás esetében is, ha a biztosítófél és a károsult megegyezésre jut a biztosító társasággal. A szavatossági biztosításnál azonban nagyon sok esetben fordul az is elő, hogy a biztosító a károsultnak csak részleges kárát hajlandó megtéríteni. Teszi ezt részben azzal az indokolással, hogy a vele szerződő féllel kiegyezett, esetleg annak fizetett s a károsulttal jogviszonyban nincs. De indokolja részben azzal is álláspontját, hogy lejárt biztosítási díjkövetelése van a szerződőféllel szemben s ezt a kötvény alapján a kárösszegbe beszámítani jogosult. Végül levonásokat szokott eszközölni a biztosító a kárösszegeből önrészesedés címén is, amely az általában szokásos szerződési feltételek szerint kisebb, tárgyrongálódásokból eredő, károk esetén esetleg az egész kártérítési összeget felemésztí.

A kárösszeg kifizetésével szemben a biztosítótársaságok által többnyire szerződésre alapított kifogások rendszerint alaposak, indokoltak. Ezzel szemben teljesen jogos a kártszenvedett harmadik személynek a törvény, rendelet, védelme alatt támasztott az az igénye, hogy ő a biztosítótársaság és a biztosított között létrejött szerződés alapján egymással szemben támasztható követelésekre tekintet nélkül, teljes káranak, levonás nélküli, megtérítését követeli. A törvényhozó által elérni kívánt cél figyelembevételével, — a méltányosság követelményeit nem is véve figyelembe, — az anyagi igazság kétséget kizáróan a kártszenvedett oldalán áll. Szavatossági biztosítási szerződés esetén azonban ennek érvényrejuttatása a legnehezebb probléma, figyelemmel különösen arra, hogy a biztosítási szerződés alapján közvetlen jogviszony csak a szerződőfelek között keletkezik, de

nem a biztosítótársaság és a kártszenvedett között. Minthogy pedig ezt a problémát az élet termelte ki és pedig meglehetősen gyakran megnyilvánulóan, meg is kell azt oldani s annak megoldására, törvényhozási intézkedés hiányában, a bírói gyakorlat van hivatva. Természetesen a megoldásnak mindhárom érdekelt fél érdekeinek szem előtt tartásával kell történnie, de elsősorban a károsult megnyugtató módon, miután a biztosítónak és a szerződőfélnek önmagukban is módjukban áll a problémát szerződésileg rendezni, a károsult azonban csak a törvényre, bírói gyakorlatra, bízhatja jogának igazságos érvényrejtését.

A gyakorlatban, ha a biztosítótársaság a kárösszegeből levadásokat eszközöl, a károsult akként szokott jogvédelmet keresni, hogy végrehajtásilag lefoglalja a szerződőfélnek a biztosítási szerződés alapján konkrét káresetben a biztosítóintézettől járó követelését. Miután a biztosító rendszerint letiltásra sem fizet. követelését kirendelt ügygondnok által folyamatba tett perrel érvényesíti. Ilyen természetű perekben más kérdés nem dönthető el, mint az, hogy volt-e a letiltás időpontjában a végrehajtást szenvedettnek az ügygondnoki per alperesével szemben fentálló követelése? Az ügygondnok felperesként lényegileg a végrehajtást szenvedett jogán lép fel s így több jogot ő sem érvényesíthet, mint amennyi a végrehajtást szenvedőt megillette. Tekintettel arra, hogy a biztosítótársaságok által, szerződésből folyóan, felvetni szokott kifogások, amelyek a károsult harmadik személyre nézve sérelmesek, a vele szerződőféllel, a végrehajtást szenvedővel szemben, helytállóak, ezért az ügygondnok által indított kereset elutasítását kell, hogy vonják maguk után. Ügygondnoki per keretében tehát a károsult érdekei meg nem védhetők s így ez uton a probléma megoldáshoz nem vezethet.

Kérdés most már az, hogy van-e egyáltalában mód arra, hogy a károsult jogait a biztosítótársasággal szemben megvédelmezze s ha van, milyen jogalapon?

Az első kérdés, hogy jogában áll-e a biztosítónak, kötelező szavatossági biztosítás esetén, a kár tekintetében vele szerződő féllel kiegyezni s ezt az egyezségi, vagy egyébként igazolt kártérítési, összeget ennek kezéhez kifizetni. Ha ezt megteszi, szolgálhat-e ez a károsult harmadik személy hátrányára?

Kétségtelen tény, hogy szavatossági biztosítási szerződés jelen esetben is közvetlen jogviszonyt csak a biztosító és vele szerződő fél között statuál. Következik ebből, hogy a biztosító nem a károsult harmadik kárát, hanem azt a kárkövetelést tartozik megtéríteni a vele szerződő félnek, amelyet ezzel szemben a harmadik károsult személy támaszt. Folyománya ennek, hogy a szerződőfelek a kárösszeg tekintetében szabadon egyezkedhetnek. Áll ez a tétel azért is, mert hiszen a kártokozónak jogában

áll a károsultat kifizetni s csak azután fordulni annak megtérítése iránt a biztosítóhoz.

Ámde ennek az elvnek gyakorlati alkalmazása mellett előfordulhat, — mint ahogy elő is fordult, — az az eset, hogy a biztosító szerződőfelének kifizette az egyezségi összeget s miután a kártokozó vagyontalan volt, a károsult kára megtérítési lehetőségétől elesett. Éppen erre figyelemmel, a biztosító szavatossági biztosítási, különösképen pedig, — a törvény, rendelet, szellemére is figyelemmel, — kötelező szavatossági biztosítási szerződésen alapuló kártérítési kötelezettségét, a szerződőféllel szemben, jóhiszeműen csak akkor teljesítheti, ha ez a harmadik személy által elszenvedett kárnak részéről történt kiegyenlítését hiteltérdemlően igazolja, vagy ha ez a szerződőfél kezéhez való kifizetéshez hozzájárul. Ha nem ekként teljesít, úgy eljárása nélkülözi a feltétlen megkívánható gondosságot, sőt előhiszeműséget is, különös figyelemmel arra is, hogy a hivatkozott törvényen és rendeleten alapuló biztosításoknál tudnia kell, miszerint az ilyen természetű kármegettérítés, a szerződésen kívül álló harmadik személy érdekét van hivatva biztosítani. Jóhiszeműség hiánya, illetőleg a biztosító gondatlansága, vétkeisége képezheti azt az alapot, amely dolus, vagy culpa jogcímen, közvetlen jogviszonyt teremt a szerződésen kívül álló károsult harmadik személy és a biztosító között. Ez az a lehetőség a károsult számára, amely alapon a közvetlen jogviszonyban álló felek között, hátrányára szolgáló megállapodással szemben, jogvédelmet nyerhet.

Felmerülhet itt az a kérdés, hogy vajjon a biztosító szerződésen alapuló fizetési kötelezettségének teljesítését, — a károsult bevonása nélkül, — megtagadhatja-e, ha maga a kár tényleges felmerülte és összegszerűsége a szerződőfél által szabályszerűen igazolást nyert. Ha az a körülmény, hogy a károsult kárának megtérítését megkapta, igazolást nem nyert, a biztosító teljesítési kötelezettségének eleget tesz, ha akár marasztaló ítélettel, akár egyébként igazolt kárösszeget, bírói letétbe helyezi. Igaz ugyan, hogy a szerződőféllel szemben ő nem letétbehelyezésre, hanem fizetésre van kötelezve, ennek ellenére az ilyen természetű biztosítások által elérni kívánt célra tekintettel, a letétbehelyezést teljesítésnek kell tekinteni, aminek következményeként a netaláni per hátrányai alól szabadul. Ezáltal a szerződőfél sem kerül hátrányosabb helyzetbe, mint akkor, ha készpénz-óvadéka lenne, mert ez esetben is igazolnia kellene a károsult igényének kiegyenlítését.

A kötelező szavatossági biztosítás körében további problémát képez az, hogy hátrálékos biztosítási díj beszámítható-e a szerződésen kívül álló harmadik terhére, s ha igen, milyen terjedelemben?

A biztosítási szerződések általában tartalmazzák azt a megállapodást, hogy a hátrálékos biztosítási díjat jogában áll a biztosítónak, az általa megtérítendő kárösszegből levonásba hozni. Törvényes rendelkezés hiányában a biztosító a díj megfizetésére szerződő felének halasztást engedélyezhet. Nincs korlátozása a halasztás megismétlésének, úgyszintén időbeli terjedelmének sem. Ez utóbbit nem akadályozza a K. T. 487. §-ában szabályozott egyévi elévülési idő sem és pedig részint, mert a törvény szövege szerint az elévülés azon időponttól számít, amikortól kezdve az igény érvényesíthetővé vált, tehát a halasztás időpontjától, részben pedig azért sem, mert a 355. E. H. szerint nem alkalmazandó a K. T. 487. §-a, ha a szerződőfelek a szerződésből folyó igényre nézve kötelező megállapodásra jutottak. A 60. sz. J. D. pedig, figyelemmel az 1927. évi X. t.-c. 5. §-ára, csupán arról intézkedik, hogy a felszólítólevelet a halasztás időpontjának elteltétől számított 30 nap alatt kell elküldeni. Mindezekből következik, hogy a biztosító és a szerződőfél nincs korlátokhoz kötve a díjak halasztása s ezáltal a halasztott díjaknak a kárösszegbe való beszámítása tekintetében.

Ha most már a káreset bekövetkezik, a biztosító a kárösszegéből levonásba hozza ki nem fizetett s esedékessé vált, esetleg több biztosítási időszakra visszamenő, halasztott díjkövetelését. Ez szerződésén alapuló joga a biztosítónak. A szerződő fél kifogást nem is emelhet ellene s a károsult, mint szerződésen kívül álló harmadik, kénytelen beérni azzal, hogy ilyen módon esetleg semmit, vagy kárának elenyészően kicsi töredékét kapja meg. Sőt előfordult már az az eset is, hogy mialatt a károsult és szerződőfél között kártérítési per folyt, a biztosító elévült követelését érvényesítette fizetési meghagyás útján szerződőfele ellen, ami ellentmondás hiányában jogerőre is emelkedett. A szerződésben ki volt kötve, hogy a biztosító fizetési kötelezettsége a kármegállapító ítélet jogerőre emelkedése napján áll be. Minthogy az elévült, de jogerős bírói határozattal megállapított díjkövetelése a biztosítónak korábban vált esedékessé, mint ahogy a kármegállapító ítélet jogerőre emelkedett, a biztosító az általános magánjogra alapított, nem kifogásolható, beszámítási jogával élt, amiáltal a károsultnak tünnie kellett az elévült díjkövetelésnek elszenvedett kára összegébe való beszámítását.

A most tárgyalt kötelező szavatossági biztosítási szerződésekkel kapcsolatban, már kifejtett szempontokra is figyelemmel, a biztosítótársaság lejárt biztosítási díjak beszámításával sem csökkentheti a kárösszeget. Vagyis a kártszenvedett harmadik személlyel szemben a beszámításra irányuló szerződéses megállapodás hatálytalan. Ha ugyanis a szerződőfél biztosítékul készpénzt tenne le, ez esetben ilyen probléma elő nem fordulhatna. Ebből pedig önként következik, hogy a gépkocsi üzembentartó-

jának adott kedvezmény folytán, érdekeiben törvénnyel, rendelettel, védett kártszenvedett a szavatossági biztosítás által kedvezőtlenebb helyzetbe nem kerülhet. Ezzel az állásponttal szemben a biztosító sem hozhat fel helytálló indokokat. Neki ugyanis módjában áll elbírálni a szerződés megkötésekor a szerződőfél bonitását. Ha nem megfelelő, úgy nem köteles a szerződés megkötésére, ha pedig utóbb változik meg az anyagi helyzete a félnek, úgy megvan a lehetősége a szerződés megszüntetésének s ezáltal a kockázatviselése alóli mentesülésnek. De semmiesetre sem lehet a jóerkölcsökkel és törvényhozói akarattal összhangba hozni, hogy a közvetlen jogviszonyban álló szerződőfelek, az őket terhelő kockázatviselési kötelezettséget a károsult tényleges kárának terhére számolják el. Nem indokolt ez annál is inkább, mert hiszen kár nem léteben is meg kellene kapnia a kockázatviselési díját a biztosítónak. Kifejtettekből következik, hogy biztosítási díjhátraléknak beszámítása akárosult terhére nem jogos.

A beszámíthatóság kérdésével kapcsolatban egyetlen kivétel mégis van, ami a biztosítási ügylet természetével s ezzel összefüggő törvényes intézkedésekkel indokolt. Beszámítható a kárösszegbe a nem első biztosítási időszakra esedékes, tehát folytatolagos, egy biztosítási időszakra járó díj, de csak akkor, ha a káreset a díj esedékességétől számított 30-ik napon belül következik be. Az 1927. évi X. t.-c. 5. §-a szerint ugyanis, a biztosító csak 30 napi törvényes haladék lejártával jut abba a helyzetbe, hogy a szerződést rögtöni hatállyal felmondja. A perlésre engedett határidő betartása károsulttal szemben már nem indokolt, mert a 30 napi törvényes haladéki határidő alatt megvan a lehetősége a biztosítónak arra, hogy meggyőződjék arról, miszerint reánézve a szerződés megszüntetése, vagy a díjnak per útján való érvényesítése, előnyösebb.

Mindezekből tehát következik, hogy díjhalasztást a biztosító akadály nélkül adhat a szerződőfélnek, mindez azonban, — az egy ismertetett kivételtől eltekintve, — a károsulttal szemben beszámítási jogot nem ad s azt kedvezőtlenebb helyzetbe nem hozhatja. Ha most már mindezeknek ellenére a biztosítótársaság megtagadja a teljes kár kifizetését, eljárása az őt is kötelező jogszabályok szellemével ellentétben áll s mint ilyen legalább is gondatlan s a jóhíszeműséget nélkülözi. Következik ebből, hogy a biztosítónak jóhíszemet nélkülöző eljárása azzal szemben, akinek érdekét ez sérti, dolus, illetve culpa jogcímén követelési igényt létesít.

A kötelező szavatossági biztosításnál az önrészesedés levonásának kérdése és annak a kárösszeg terhére való felszámítása, illetve ennek a kérdésnek a megoldása, lényegileg már az előbbi kérdéseknél kifejtettekből, — önként adódik. Tárgyrongálás ellen itt is kötelező a biztosítás 1.000 P. erejéig. Ezeknél a bizto-

sításoknál a helyzet az, hogy igazolt kár 10 százalékát, de legalább 50 P-t hoz levonásba a biztosító önrészesedés címén. Különösen sérelmes ez kisebb károk felmerülténél. Mi alapon jön hozzá a kártszenvedett, akinek érdeke törvényhozási úton részesül védelemben, hogy azért, mert a gépkocsi tulajdonosa nem készpénzovádkot tett le, teljesen hibáján kívül előálló kárából 10 százalékkal csökkentett összeget kapjon meg, vagy esetleg 50 P. kárából, — semmit. Ilyen szerződéses kikötés lehet hatályos szerződőfelek egymásközi viszonyában, de törvény által védett érdeknél ez egyenesen törvényellenes, jóerkölcsökbe ütköző s mint ilyen, harmadik károsulttal szemben, hatálytalan. Nem hivatkozhat ezen állásponttal szemben a biztosító kötelező szavatossági biztosításnál jóhiszeműsége, vagy szerződéses szabadságra, mert neki, éppenúgy, mint a vele szerződő félnek, a törvényhozó szándékát s ilyen biztosítás folytán a szerződőfél helyett teljesíteni vállalt kötelezettségét, — ismernie kell. Következik mindezekből, hogy a károsult, a kifejtettek figyelembevételével, törvény által biztosított érdekeinek védelmére szintén felléphet közvetlenül a biztosítóval szemben.

Az elfoglalt állásponton nem változtathat az sem, hogy a biztosítótársaságok csak olyan általános feltételeket alkalmazhatnak ilyen természetű biztosításoknál, amelyeket a biztosító magánvállalatok m. kir. felügyeleti hatósága jóváhagyott. Ennek az intézkedésnek ugyanis csak az a célja, hogy terhesebb feltételek ne alkalmaztassanak a szokásosnál, de az anyagi igazság érvényesülése szempontjából semmiképen sem értelmezhetők úgy, hogy azok a feltételek minden körülmények között az ügyleten kívül álló harmadik személyekkel szemben is kötelezők, csak azért, mert a felügyelőhatóság jóváhagyta. Kötelezők még akkor is, ha azok törvény, rendelet, szellemével, törvényhozói akarral ellentétben állanak! Nem lehet ilyen értelmezést tulajdonítani azért sem, mert annak ellenkezőjét kívánja meg a biztosítani kívánt személyek élet- és vagyonbiztonsága.

Mindezekből következik, hogy a bírói gyakorlatnak, a törvényhozói akarat és a kártszenvedett oldalán álló anyagi igazság érvényrejutása érdekében, meg kell találni az utat arra, hogy az önhibáján kívül károsulttal szemben semmiféle olyan kifogás jogi védelemben ne részesülhessen, amely annak kára megtérítését akadályozhatja, vagy csökkentheti. Ez pedig nem lehet más, mint a biztosítónak törvénnyel, rendelettel, illetve ezek céljával és szellemével ellentétes olyan magatartásának megállapítása, amely dolus, vagy culpa címén kötelmet s közvetlen jogviszonyt teremt a károsult és a biztosító között!

Dr. Arvay Nándor
kir. járásbíró, Budapest.